

ANALÝZA ZÁTĚŽOVÝCH FAKTORŮ V KLINICKÉM VÝUKOVÉM PROSTŘEDÍ U STUDENTŮ OŠETŘOVATELSTVÍ A ZDRAVOTNICKÉHO ZÁCHRANÁŘSTVÍ PREGRADUÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

ANALYSIS OF STRESS FACTORS IN CLINICAL TEACHING ENVIRONMENT FOR UNDERGRADUATE STUDENTS OF NURSING AND PARAMEDICS

Pavla Svobodová¹, Jana Kantorová¹

¹ Ústav pedagogiky a sociálních studií, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého, Olomouc

Abstrakt

Cílem příspěvku bylo vymezit analýzu aktuálních dohledaných publikovaných poznatků výskytu zátěžových faktorů v klinickém výukovém prostředí u studentů ošetrovatelství a zdravotnického záchranářství pregraduálního vzdělávání pomocí rešeršní činnosti v elektornických databázích. Teoretickým východiskem bylo vymezení pojmů klinické výukové prostředí a zátěžové faktory. Výsledkem bylo zjištění zátěžových faktorů působící na studenty v klinickém výukovém prostředí, jako jsou náročné požadavky klinické výuky, neochota mentora a strach z chyb.

Klíčová slova: *student ošetrovatelství, student zdravotnický záchranář, zátěžové faktory, klinické výukové prostředí, pregraduální vzdělávání*

Abstract

The aim of the paper was to present an analysis of current published findings regarding the occurrence of stress factors in the clinical teaching environment in students of nursing and paramedics undergraduate education using research activities in electronic databases. The theoretical basis was the definition of the concepts of clinical learning environment and stress factors. The result was the identification of stress factors affecting students in the clinical teaching environment, such as the demanding requirements of clinical teaching, the reluctance of the mentor and the fear of mistakes.

Keywords: *nursing student, paramedic student, stress factors, clinical learning environment, undergraduate education*

1 Úvod

Studium studijního programu ošetrovatelství a zdravotnického záchranářství pregraduálního vzdělávání obnáší mimo jiné také praktickou výuku v klinickém výukovém prostředí v rozsahu okolo 3000 hodin v rámci standardní doby studia. Tuto výuku studenti absolvují během tříletého studijního programu na ambulantních, standardních, intenzivních pracovištích klinické péče a studenti studijního programu zdravotnické záchranářství také v rámci preklinické péče. Během své odborné praxe v klinickém výukovém prostředí jsou studenti vystaveni různým zátěžovým situacím.

2 Teorie

Teoretickým východiskem přehledového příspěvku je operacionalizace pojmů klinické výukové prostředí a zátěžové faktory. Dle autorů Flott & Linden (2016) za klinické výukové prostředí můžeme považovat každý prostor v nemocničním prostředí, ve kterém dochází k aplikaci teoretických vědomostí studentů do praktických klinických zkušeností. Klinické prostředí tvoří vybavení, zabezpečení, personál, vyučující, výukové metody (Gurková & Zeleníková, 2017). Zátěžové situace nejsou pro organismus nežádoucí, jsou stimulujícím faktorem, který podněcuje člověka k učení a k vyšším výkonům (Kebza, 2005). Stresové situace patří do kategorie zvláštních zátěžových situací, při kterých dochází k nerovnováze mezi požadavky dané situace a možnostmi potřebnými k jejich zvládnutí. Zátěžové a stresové faktory v klinickém výukovém prostředí se u studentů vyskytují v souvislosti: s úzkostí (Melincavage, 2011), s vedením studentů, tzv. mentoringem (Gurková et al., 2016, 2017; Yaghobyan et al., 2020), s fyzickou a psychickou náročností a to zejména v kritické péči (Inayat et al., 2020), s rozvojem kritického myšlení a rozhodovacích schopností (Labrague et al., 2017).

3 Metodologie výzkumu

Metodologické zpracování přehledového příspěvku se opírá o rešerši ve specifikovaných databázích (EBSCO, Medvik, PubMed a ERIC) za období 2010–2021. Vyhledávací strategii bylo rozšířené vyhledávání a ověření pomocí MeSH. Pro vyhledávání relevantních odborných článků byla použita klíčová slova (student

ošetřovatelství; student zdravotnický záchranář; zátěžové faktory; klinické výukové prostředí; pregraduální vzdělávání) v českém a anglickém jazyce zemí Evropy i mimo Evropu. Stanovila se další vyhledávací kritéria: zaměření na studenta ošetřovatelství a zdravotnického záchranářství, zaměření na zátěžový faktor v klinickém výukovém prostředí, dale recenzovaná periodika, články mající IF, plné texty. Vyřazujícími kritérii byly duplicitní články a jazyková selekce (pouze anglický, český a slovenský jazyk). Z celkového počtu 72 zdrojů se použito 17.

4 Výsledky

Autoři (Ablatif & Matnor, 2019; Al-gamal et al., 2018; Alsaqri, 2017; Bodys-Cupak et al., 2019; Gurková & Zelníková, 2018; Hamaied et al., 2016; Karaca, 2017) identifikovali stresory a copingové strategie k vypořádání se se zátěží u studentů v klinickém výukovém prostředí včetně doporučení studentům k vyrovnání se s požadavky klinické výuky. Vysoká hladina stresu ovlivňuje paměť, schopnost soustředit se, řešit problémové situace (Galvin et al., 2015) a vede k ovlivnění klinických výsledků a hodnocení studentů. Značnou zátěž studenti prožívají v prostředí kritické klinické péče, která jim brání v učení a ovlivňuje péči o pacienty (Inayat et al., 2020). Zvýšená úzkost a stres u studentů jsou překážkou k dosažení znalostí, vedou ke snížení klinického učení (Melincavage, 2011) a je potřeba posílit zvládání emocí k podpoře profesionálního rozvoje a péči o pacienty (Foster & McCloughen, 2020). Následující autoři identifikovali značný zátěžový faktor negativní přístup, nezáměr a neochotu mentora vést studenty (Gurková et al., 2017), strach z chyb, z hodnocení výkonů studenta mentorem a z neznámého klinického výukového prostředí (Yaghobyan et al., 2020).

5 Závěry a diskuse

Z dohledaných studií dané problematiky vyplývají zátěžové faktory, kterými jsou studenti v klinickém výukovém prostředí vystaveni. Mezi tyto zátěžové faktory patří náročné požadavky klinické praxe, zejména v prostředí kritické péče, které je náročné po psychické a fyzické stránce pro studenty ošetřovatelství i zdravotnického záchranářství. Mezi další zátěžové faktory patří socializace studentů na daném pracovišti, nepřístupnost zdravotnického personálu, strach

z možných chyb, ale také negativní přístup a neochota mentora vést studenty, strach z hodnocení a nenaplnění očekávání mentora, úzkost a stres, které jsou překážkou k dosažení znalostí. Pro studenty v klinickém výukovém prostředí je velice důležitá efektivní pomoc a podpora mentora, ostatního zdravotnického personálu a předávání jejich zkušeností s učením a výukou. Doporučení pro praxi: K dosažení kvalitního vzdělávání v klinickém výukovém prostředí je z našeho pohledu důležitá 1) příprava studentů, 2) odpovídající dohled nad studenty tzv. mentory klinické praxe a 3) příznivé klima klinického výukového prostředí, které bude předmětem dalších výzkumů.

Afiliace

Přehledová studie vznikla ve spolupráci s Univerzitou Palackého v Olomouci, Pedagogickou fakultou za finanční podpory IGA_UP_PdF_2021_014.

6 Výběr literatury

- Ab-latif, R., & Matnor M. (2019). Stressors and Coping Strategies during Clinical Practice among Diploma Nursing Students. *Malaysian Journal of Medical Sciences*, 26(2), 88–98. <https://doi.org/10.21315/mjms2019.26.2.10>.
- AL-GAMAL, E., Alhosani, A., & Alsunaye, K. (2018). Stress and coping strategies among Saudi nursing students during clinical education. *Perspectives in Psychiatric Care*, 54(2), 198–205. <http://doi.wiley.com/10.1111/ppc.12223>.
- Alsaqri, S., & Salman, H. (2017). Stressors and Coping Strategies of the Saudi Nursing Students in the Clinical Training: A Cross-Sectional Study. *Education Research International*, 12(2), 1–8. <https://doi.org/10.1155/2017/4018470>.
- Karaca, A. (2017). Perceived level of clinical stress, stress responses and coping behaviors among nursing students. *Journal of Psychiatric Nursing*, 32–39. <http://doi.org/10.14744/phd.2017.22590>.
- Paulík, K. (2017). *Psychologie lidské odolnosti*. Grada.